EUROOPAN YHTEISÖJEN KOMISSIO

Bryssel 2.7.2002
KOM(2002) 347 lopullinen

KOMISSION TIEDONANTO

Yritysten sosiaalinen vastuu: elinkeinoelämän panos kestävään kehitykseen

SISÄLLYSLUETTELO

KOMISSION TIEDONANTO Yritysten sosiaalinen vastuu: elinkeinoelämän panos kestävään kehitykseen ... 1

1. Johdanto ... 4

2. Tiivistelmä yritysten sosiaalista vastuuta koskevasta vihreästä kirjasta järjestetyn kuulemisen tuloksista ... 4

3. Yritysten sosiaalista vastuuta koskevat yhteisön toimintapuitteet ... 6

4. Sosiaalista vastuuta koskevan tietämyksen lisääminen ja kokemusten ja hyvien käytäntöjen vaihdon helpottaminen ... 10

4.1 Lisätään tietoa sosiaalisen vastuun vaikutuksista yrityksiin ja yhteiskuntaan ... 10

4.2 Kehitetään sosiaalista vastuuta koskevien kokemusten ja hyvien toimintatapojen vaihtoa yritysten välillä ... 11

4.3 Kehitetään sosiaalista vastuuta koskevien kokemusten ja hyvien toimintatapojen vaihtoa jäsenvaltioiden välillä ... 12

4.4 Kehitetään sosiaalista vastuuta koskevia hallintotaitoja ... 12

4.5 Yritysten sosiaalisen vastuun edistäminen pk-yrityksissä ... 13

5. Yritysten sosiaalista vastuuta koskevien käytäntöjen ja välineiden yhdenmukaisuus ja selkeys ... 14

5.1 Käytännesäännöt ... 15

5.2 Hallintostandardit ... 16

5.3 Mittaaminen, raportointi ja validointi ... 16

5.4 Merkinnät ... 17

5.5 Sosiaalisesti vastuulliset investoinnit ... 18

6. Yritysten sosiaalista vastuuta käsittelevän sidosryhmien välisen eurooppalaisen foorumin perustaminen ... 19

7. Yritysten sosiaalisen vastuun sisällyttäminen kaikkeen EU:n politiikkaan ... 21

7.1 Työllisyys- ja sosiaalipolitiikka ... 21

7.2 Yrityspolitiikka ... 22

7.3 Ympäristöpolitiikka ... 22

7.4 Kuluttajapolitiikka ... 23

7.5 Julkisia hankintoja koskeva politiikka ... 24

7.6 Ulkosuhde-, kehitysyhteistyö- ja kauppapolitiikka ... 25

7.7 Julkishallinto ... 27

1. JOHDANTO

Komissio julkaisi heinäkuussa 2001 vihreän kirjan *yritysten sosiaalisen vastuun eurooppalaisten puitteiden edistämisestä*[1]. Asiakirjan tavoitteena oli käynnistää keskustelu yritysten sosiaalisen vastuun käsitteestä ja tutkia, miten saataisiin aikaan yhteistyötä eurooppalaisten puitteiden edistämiseksi.

Vihreässä kirjassa määriteltiin yritysten sosiaalinen vastuu *käsitteeksi, jossa yritykset yhdistävät vapaaehtoisesti sosiaaliset ja ekologiset huolenaiheensa liiketoimintaansa ja vuorovaikutukseensa sidosryhmiensä kanssa,* koska ne ovat yhtä tietoisempia siitä, että vastuullinen toiminta johtaa yrityksen kestävään menestykseen. Yritysten sosiaalinen vastuu tarkoittaa myös muutoksen hallintaa yrityksessä sosiaalisesti vastuullisella tavalla. Tähän päästään, kun yritys pyrkii tasapainottamaan eri sidosryhmien vaatimuksia ja tarpeita kaikkia osapuolia tyydyttävällä tavalla. Jos yrityksen muutoksenhallinta onnistuu sosiaalisesti vastuullisella tavalla, tällä on myönteistä vaikutusta makrotalouteen.

Yritysten sosiaalisella vastuulla voidaan näin ollen edistää pääsemistä Lissabonin Eurooppa-neuvostossa maaliskuussa 2000 asetettuun strategiseen päämäärään, jonka mukaan EU:sta on vuoteen 2010 mennessä *tultava maailman kilpailukykyisin ja dynaamisin tietoon perustuva talous, joka kykenee ylläpitämään kestävää talouskasvua, luomaan uusia ja parempia työpaikkoja ja lisäämään sosiaalista yhteenkuuluvuutta*. Sillä edistetään myös kestävää kehitystä koskevaa Euroopan unionin strategiaa.

Vihreää kirjaa koskevassa kuulemisessa tuettiin yhteisön toimia yritysten sosiaalisen vastuun alalla. Tämä tiedonanto on viimevuotisen vihreän kirjan jatkotoimi, ja siinä komissio esittää EU:n strategian yritysten sosiaalisen vastuun edistämiseksi. Tiedonannossa on kuusi lukua. Ensimmäisessä esitetään tiivistettynä kuulemisprosessin tulokset. Toisessa kehitellään yritysten sosiaalista vastuuta edistävää yhteisön strategiaa ja käsitellään yritysten sosiaalisen vastuun käsitettä, sen asemaa kestävän kehityksen yhteydessä ja sen vaikutuksia yrityksiin ja yhteiskuntaan. Luvuissa 3–6 kuvataan ehdotettuja toimia.

Tiedonanto on osoitettu EU:n toimielimille, jäsenvaltioille, työmarkkinaosapuolille, elinkeinoelämän ja kuluttajien järjestöille, yksittäisille yrityksille ja muille asiaan liittyville tahoille, koska yhteisön strategiaa voidaan kehittää ja se voidaan panna täytäntöön vain niiden yhteisin toimin. Komissio kehottaa myös ehdokasmaiden yrityksiä ja niiden sidosryhmiä sekä työmarkkinaosapuolia osallistumaan aloitteeseen.

2. TIIVISTELMÄ YRITYSTEN SOSIAALISTA VASTUUTA KOSKEVASTA VIHREÄSTÄ KIRJASTA JÄRJESTETYN KUULEMISEN TULOKSISTA

Komissio sai vihreään kirjaan yli 250 vastausta, jotka löytyvät Europa-palvelimelta osoitteesta http://europa.eu.int/comm/employment_social/soc-dial/csr/csr_responses.htm. Noin puolet vastauksesta tuli työnantajajärjestöiltä,

[1] KOM(2001) 366.

elinkeinoelämän järjestöiltä ja yksittäisiltä yrityksiltä. Toinen suuri vastaajaryhmä olivat ammattiliitot ja kansalaisjärjestöt. Lisäksi vastauksia tuli paikallisilta, alueellisilta, valtakunnallisilta, Euroopan laajuisilta ja kansainvälisiltä järjestöiltä samoin kuin tiedeyhteisöltä ja asiasta kiinnostuneilta yksityishenkilöiltä.

Myös EU:n toimielimet – neuvosto, Euroopan parlamentti, talous- ja sosiaalikomitea ja alueiden komitea – esittivät kantansa vihreästä kirjasta, ja myös jotkin jäsenvaltiot lähettivät kommenttinsa komissiolle.

Kaikissa vastauksissa suhtauduttiin myönteisesti vihreään kirjaan ja vahvistettiin, että on tarpeen käydä avointa keskustelua yritysten sosiaalisen vastuun käsitteestä. Lähes kaikki osapuolet – työmarkkinaosapuolet ja muut vihreään kirjaan vastanneet – tukivat yhteisön toimia alalla.

Esitetyissä kannoissa oli kuitenkin myös merkittäviä eroavaisuuksia:

- Yritykset korostivat yritysten sosiaalisen vastuun vapaaehtoista luonnetta, sen integroimista kestävään kehitykseen ja sen sisällön kehittämistä kansainvälisellä tasolla. Ne korostivat, että asiaan ei ole kaikille sopivaa "yhden koon" ratkaisua ja katsoivat, että pyrkimykset säännellä yritysten sosiaalista vastuuta EU:n tasolla vaikuttaisivat kielteisesti, koska niillä kahlittaisiin luovuutta ja innovaatiota yrityksissä, jotka ovat yritysten sosiaalisen vastuun onnistuneen kehittämisen takana. Ne myös katsoivat, että tämä voisi johtaa ristiriitaisiin prioriteetteihin eri alueilla toimivissa yrityksissä.

- Ammattiliitot ja kansalaisjärjestöt korostivat, että vapaaehtoiset aloitteet eivät ole riittäviä työntekijöiden ja kansalaisten oikeuksien turvaamiseksi. Ne kannattivat sääntelypuitteita, joilla vahvistetaan vähimmäisstandardit ja taataan tasavertaiset toimintaedellytykset. Ne myös katsoivat, että uskottavuuden vuoksi yritysten sosiaaliseen vastuuseen liittyviä käytäntöjä ei voida kehittää, panna täytäntöön ja arvioida yksipuolisesti yrityksissä vaan asiaan liittyvät sidosryhmät on otettava mukaan. Ammattiliitot ja kansalaisjärjestöt toivoivat myös tehokkaita mekanismeja, joilla taattaisiin, että yritykset ovat vastuussa toimiensa sosiaalisista ja ekologisista vaikutuksista.

- Investoijat korostivat, että on tarpeen parantaa yritysten käytäntöjen julkistamista ja selkeyttä, luokituslaitosten menetelmiä sekä sosiaalisesti vastuullisten sijoitusrahastojen ja eläkerahastojen hallintoa.

- Kuluttajajärjestöt painottivat, että on tärkeää saada luotettavia ja täydellisiä tietoja eettisistä, sosiaalisista ja ekologisista olosuhteista, joissa tavarat ja palvelut tuotetaan ja myydään, jotta kuluttajat osaisivat tehdä perusteltuja valintoja.

- Neuvosto korosti 3. joulukuuta 2001 antamassaan päätöslauselmassa, että yritysten sosiaalista vastuuta koskevalla yhteisön toimintamallilla voitaisiin täydentää nykyisiä paikallisen ja kansallisen tason toimia antamalla niille lisäarvoa yritysten yhteiskunnallisen vastuun edistämiseksi. Neuvosto myös katsoi, että sosiaalisella vastuulla voidaan paitsi edistää vahvaa sosiaalista yhteenkuuluvuutta, ympäristönsuojelua ja perusoikeuksien kunnioitusta, myös parantaa kilpailukykyä kaikentyyppisissä yrityksissä pk-yrityksistä monikansallisiin yrityksiin kaikilla toimialoilla.

- Talous- ja sosiaalikomitea korosti, että vapaaehtoisten toimien sekä ympäristö-, talous- ja sosiaalipolitiikan kestävyyden periaatteet yhdessä kansainvälisten järjestöjen sopimuksiin perustuvien suuntaviivojen kanssa muodostavat puitteet tuleville yhteisön aloitteille, joilla tuetaan yritysten pyrkimyksiä toimia sosiaalisesti vastuullisella tavalla.

- Alueiden komitea katsoi, että yhteisön tehtävänä on luoda puitteet, joilla lisätään tietoisuutta, edistetään vastuullisuuden periaatteita sekä autetaan yrityksiä ja viranomaisia sisällyttämään sosiaalisen vastuun periaate toimintaansa.

- Euroopan parlamentti ehdotti, että yritysten sosiaalista vastuuta koskeva periaate sisällytetään kaikille EU:n toimivaltaan kuuluville aloille, etenkin alueelliseen ja sosiaaliseen rahoitukseen, ja että luodaan yritysten sosiaalista vastuuta käsittelevä eri sidosryhmien välinen EU:n tasoinen foorumi. Se kehotti yrityksiä raportoimaan toiminnastaan taloudellisten, sosiaalisten ja ekologisten tekijöiden perusteella ja ottamaan huomioon myös ihmisoikeudet.

3. YRITYSTEN SOSIAALISTA VASTUUTA KOSKEVAT YHTEISÖN TOIMINTAPUITTEET

Yritysten sosiaalisen vastuun määritelmä

Yritysten sosiaalisella vastuulla tarkoitetaan käsitettä, jossa yritykset yhdistävät vapaaehtoisesti sosiaaliset ja ekologiset näkökohdat liiketoimintaansa ja vuorovaikutukseensa sidosryhmiensä kanssa.

Yrityksen tärkeimpänä tehtävänä on luoda lisäarvoa tuottamalla yhteiskunnan tarvitsemia tavaroita ja palveluita ja tuottaa samalla voittoa omistajilleen ja osakkailleen sekä edistää vaurautta yhteiskunnassa etenkin jatkuvan työpaikkojen luomisen kautta. Uudet yhteiskunnalliset ja markkinataloudelliset paineet ovat vähitellen kuitenkin johtamassa muutokseen yritystoiminnan arvoissa ja näkökannoissa.

Yritykset ovat yhä yleisemmin huomaamassa, että kestävää menestystä ja osakkeenomistajien etua ei saavuteta yksinomaan lyhyen aikavälin voittojen maksimoinnilla vaan markkinakeskeisellä mutta vastuullisella toiminnalla. Yritykset ovat tietoisia siitä, että ne voivat edistää kestävää kehitystä toimimalla niin, että ne vahvistavat talouskasvua ja kilpailukykyä mutta ottavat samalla huomioon ympäristönsuojelun ja sosiaalisen vastuun, myös kuluttajien edut.

Yhä useammat yritykset ovat omaksuneet sosiaalisen vastuun kulttuurin. Yritysten sosiaaliseen vastuuseen liittyvistä monenlaisista lähestymistavoista huolimatta sen tärkeimmistä piirteistä vallitsee laaja yksimielisyys:

– sosiaalinen vastuu on yrityksen sellaista toimintaa, joka ylittää oikeudelliset vaatimukset ja jota se soveltaa vapaaehtoisesti, koska on katsonut sen olevan pitkän aikavälin etujensa mukaista

– sosiaalinen vastuu liittyy olennaisesti kestävän kehityksen käsitteeseen: yritysten on otettava huomioon toimintansa taloudelliset, yhteiskunnalliset ja ekologiset vaikutukset

– sosiaalinen vastuu ei ole valinnainen lisä yrityksen perustoimintoihin vaan tapa, jolla yrityksiä hallinnoidaan.

Sosiaaliseen vastuuseen liittyvillä yrittäjien aloitteilla on pitkät perinteet Euroopassa. Nykyiset aloitteet erottaa aiemmista se, että niitä pyritään hallinnoimaan strategisesti ja että tätä varten kehitetään apuvälineitä. Kyseessä on liiketoimintastrategia, jossa asetetaan sidosryhmien odotukset ja jatkuvan kehittämisen ja innovaation periaate keskeiselle sijalle. Yritysten sosiaalinen vastuu muodostuu kunkin yrityksen erityistilanteen ja niiden toimintaympäristön mukaan, toimivatpa ne Euroopassa tai muualla. EU:n laajentumiseen liittyen on kuitenkin tärkeää lisätä yleistä tietämystä asiasta jäsenvaltioissa ja ehdokasmaissa.

Yritysten sosiaalisen vastuun tunnustamisen yleistyminen

Sosiaalisen vastuun tunnustaminen on yleistynyt yritysten, poliittisten päättäjien ja muiden sidosryhmien parissa uudenlaisen hallintotavan merkittävänä osatekijänä, jonka avulla ne voivat vastata seuraaviin perustavanlaatuisiin muutoksiin:

- Globalisoituminen on luonut yrityksille uusia mahdollisuuksia, mutta se on myös lisännyt niiden organisaation monimutkaisuutta, ja yritystoiminnan laajentaminen ulkomaille on tuonut mukanaan uusia vastuualueita maailmanlaajuisesti, erityisesti kehitysmaissa.

- Imagoon ja maineeseen liittyvien seikkojen merkitys on kasvanut yritysten kilpailuympäristössä, kun kansalaisjärjestöt ja kuluttajat odottavat enemmän tietoa tavaroiden ja palveluiden tuotanto-oloista ja niiden vaikutuksesta kestävään kehitykseen, ja palkitsevat kulutuskäyttäytymisellään sosiaalisesti ja ekologisesti vastuulliset yritykset.

- Osittain tämän seurauksena taloudelliset sidosryhmät haluavat perinteisiä rahoitusraportteja kattavampia tietoja, jotta niiden olisi helpompi havaita yrityksen menestys- ja riskitekijät ja sen kyky toimia yleisen mielipiteen mukaan.

- Kun tiedosta ja innovaatiosta on tullut yhä tärkeämpää kilpailukyvyn kannalta, yrityksillä on suurempi motivaatio palkata ammattitaitoista ja pätevää henkilöstöä.

Yritysten sosiaalisen vastuun globaali ulottuvuus

Vihreään kirjaan saaduissa vastauksissa näkyi yritysten sosiaaliseen vastuuseen liittyvien aiheiden maailmanlaajuinen luonne. Niistä kävi ilmi, että yhä useammat yritykset, myös pk-yritykset, ovat kehittämässä liiketoimintaansa yhä kansainvälisemmäksi hyödyntäessään markkinoiden vapauttamista ja kaupan yhdentymistä ja suorittavat hankintoja kehitysmaissa sijaitsevilta tytäryhtiöiltä tai tavarantoimittajilta.

Maailmanlaajuinen hallintotapa sekä kaupan, investointien ja kestävän kehityksen vuorovaikutus ovat keskeisiä aiheita yritysten sosiaalista vastuuta koskevassa keskustelussa. Tietoisuus sosiaaliseen vastuuseen liittyvistä näkökohdista edistää kestävän kehityksen mukaista sijoitustoimintaa sekä tehokkaampaa kehitysyhteistyötä ja teknologian siirtoa.

Kaupan ja rahoitusmarkkinoiden vapautuessa olisi samalla kehitettävä tehokasta maailmanlaajuista hallintotapaa, jossa otetaan huomioon myös sosiaalinen ja ekologinen ulottuvuus. Globalisaatio on altistanut yritykset aiempaa yleisemmin rajatylittävälle talousrikollisuudelle, joka edellyttää kansainvälisiä toimia.

Noudattamalla kansainvälisesti hyväksyttyjä standardeja monikansalliset yritykset voivat pyrkiä varmistamaan, että kansainväliset markkinat toimivat kestävämmällä tavalla, ja sen vuoksi on tärkeää, että edistettäessä sosiaalista vastuuta kansainvälisellä tasolla perustaksi otetaan kansainvälisesti sovitut standardit ja välineet.

Tällaisia sovittuja välineitä on tällä hetkellä kahdenlaisia. OECD:n suuntaviivat monikansallisille yrityksille ovat kattavin kansainvälisesti hyväksytty sääntöjoukko, joka koskee kansainvälisten yritysten toimintaa. Edistäessään yritysten sosiaalista vastuuta kehitysmaissa EU:n yritysten pitäisi osoittaa ja tuoda julki vastuuperiaatteiden maailmanlaajuinen noudattaminen. Tämän lisäksi on muitakin kansainvälisiä sopimuksia, joiden täytäntöönpanoon hallituksia olisi kannustettava. Tiedonannossaan *Perustyönormien edistäminen ja työmarkkina- ja sosiaalipolitiikan ohjausjärjestelmän kehittäminen maailmanlaajuistumisen yhteydessä*[2] komissio korosti tarvetta varmistaa, että perustyönormeja noudatetaan globalisaation yhteydessä. Se korosti erityisesti perustyönormien yleispätevyyttä sekä tarvetta käytännesääntöihin, jotka voidaan sisällyttää ILO:n perusyleissopimuksiin.

Yritysten sosiaalisen vastuun maailmanlaajuista ulottuvuutta koskevien yhteisten puitteiden kartoittaminen on haastavaa, koska kansalliset poliittiset puitteet, työntekijöiden suojelu ja ympäristölainsäädäntö ovat niin erilaisia. Useissa aloitteissa, joihin eurooppalaiset yritykset osallistuvat, kuten *Investors for Africa*, *World Business Council for Sustainable Development* sekä YK:n *Global Compact*, on pyritty kartoittamaan perusperiaatteita ja -käytäntöjä. Lähestymistapana olisi oltava se, että sekä maailmanlaajuisella että Euroopan tasolla sosiaalisen vastuun periaatteiden täytäntöönpanon olisi oltava etusijalla niihin oikeudellisiin vaatimuksiin nähden, joita yritysten on noudatettava. Lähestymistapaan olisi myös sisällyttävä paikallisten sidosryhmien kuuleminen.

Vihreään kirjaan saaduissa vastauksissa korostettiin myös hallitusten, kansainvälisten järjestöjen ja kansalaisjärjestöjen merkittävää asemaa tietoisuuden lisääjinä sekä kansainvälisesti sovittujen sosiaalisten ja ekologisten standardien täytäntöönpanon valvojina. EU:n toimien lisäarvoa alalla ja sosiaalisen vastuun kansainvälisen ulottuvuuden korostajana esitellään tarkemmin kohdassa 7.6.

Leviämisen haasteet

Yritysten sosiaalista vastuuta koskevien käytäntöjen tiedostamiselle, leviämiselle ja hyväksymiselle asettavat haasteita seuraavat seikat:

- puutteellinen tieto yritysten sosiaalisen vastuun ja yrityksen toimintakyvyn välisestä suhteesta (liiketaloudellisuus)

[2] KOM(2001) 416.

- yksimielisyyden puute asiaan liittyvien eri tahojen välillä asianmukaisesta käsitteestä, jossa otetaan huomioon sosiaalisen vastuun maailmanlaajuinen ulottuvuus ja etenkin eroavaisuudet eri maiden poliittisissa puitteissa
- riittämätön yritysten sosiaalista vastuuta koskeva koulutus etenkin kaupallisissa ja johtamistaidon oppilaitoksissa
- tietoisuuden ja resurssien puute pk-yrityksissä
- selkeyden puute, joka johtuu siitä, ettei ole olemassa yleisesti hyväksyttyjä välineitä yritysten sosiaalista vastuuta koskevan politiikan laatimiseksi ja hallinnoimiseksi ja siitä tiedottamiseksi
- yritysten sosiaalista vastuuta koskevan toiminnan puutteellinen tunnustaminen ja vahvistaminen kuluttajien ja investoijien parissa
- johdonmukaisuuden puute julkisessa politiikassa.

Yritysten sosiaalista vastuuta koskevat EU:n toimintapuitteet

Sosiaalisen vastuun periaatteen soveltaminen on selvästikin yrityksen oma päätös, joka muovautuu yrityksen ja sen sidosryhmien vuorovaikutuksessa. Koska kuitenkin on osoittautunut, että yritysten sosiaalinen vastuu tuo yhteiskunnan kannalta lisäarvoa edistämällä kestävämpää kehitystä, viranomaisillakin on oma tehtävänsä edistää yhteiskunnallisesti ja ekologisesti vastuullisten käytäntöjen soveltamista yrityksissä.

Tarve yritysten sosiaalista vastuuta edistävään julkiseen politiikkaan johtuu myös riittämättömästä maailmanlaajuisesta ja kansallisesta hallintotavasta. Tiedonannossaan *Kestävään kehitykseen tähtäävä maailmanlaajuinen yhteistyö*, 13.2.2002) komissio korosti, että globalisaatio saattaa aiheuttaa kielteisiä vaikutuksia, jos sitä ei kyetä hallitsemaan. Yritysten sosiaalista vastuuta koskevalla julkisella politiikalla pystytään ehkä muokkaamaan globalisaatiota myönteisesti edistämällä yritysten hyviä toimintatapoja, jotka täydentävät kestävää kehitystä koskevia viranomaisten toimia.

Yritysten sosiaalista vastuuta koskevien yhteisön toimien on perustuttava kansainvälisissä sopimuksissa annettuihin perusperiaatteisiin, ja niitä olisi kehitettävä toissijaisuusperiaatetta noudattaen. Tähän liittyen on ainakin kaksi perustetta sille, miksi yhteisön toimet olisivat suotavia ja tarpeellisia yritysten sosiaalisen vastuun alalla. Sosiaalinen vastuu saattaa olla hyödyllinen väline yhteisön politiikan edistämisessä. Yritysten sosiaaliseen vastuuseen liittyvät monet erilaiset välineet (esim. hallintonormit, merkintä- ja sertifiointijärjestelmät ja raportointi), joita on vaikea verrata, aiheuttavat hämmennystä yritysten, kuluttajien, investoijien ja muiden sidosryhmien parissa, ja tämä voi puolestaan aiheuttaa vääristymiä markkinoilla. Tämän vuoksi yhteisön toimien tehtävänä on yhdenmukaistaa käytettyjä välineitä, jotta voitaisiin taata sisämarkkinoiden moitteeton toiminta ja säilyttää tasapuoliset toimintaedellytykset.

Yritysten sosiaalista vastuuta koskevat käytännöt ja välineet ovat tehokkaampia, jos ne ovat osa kaikkien asiaan liittyvien tahojen yhteisiä pyrkimyksiä. Niiden olisi oltava selkeitä ja perustuttava täsmällisiin ja todennettavissa oleviin perusteisiin tai vertailuarvoihin. Julkisella politiikalla voidaan osaltaan kehittää toimintapuitteita, jotta sosiaalista vastuuta koskevien käytäntöjen selkeys ja sitä kautta uskottavuus lisääntyisivät.

Yhteisön toimien periaatteet

Komissio ehdottaa, että yritysten sosiaalista vastuuta edistävä strategia rakentuisi tietyille periaatteille, joita olisivat seuraavat:

– yritysten sosiaalisen vastuun vapaaehtoisuuden tunnustaminen
– tarve uskottaviin ja selkeisiin sosiaalisen vastuun käytäntöihin
– keskittyminen toimiin, joilla yhteisön osallistuminen tuo lisäarvoa
– tasapainoinen ja kattava lähestymistapa, johon sisältyvät taloudelliset, yhteiskunnalliset ja ekologiset näkökohdat sekä kuluttajien edut
– huomion kiinnittäminen pk-yritysten tarpeisiin ja erityispiirteisiin
– yhteensopivuus nykyisten kansainvälisten sopimusten ja välineiden kanssa (ILO:n perustyönormit, OECD:n suuntaviivat monikansallisille yrityksille) ja niiden tukeminen.

Komissio ehdottaa strategian keskittämistä seuraaville aloille:

1) lisätään tietoa sosiaalisen vastuun positiivisista vaikutuksista yrityksiin ja yhteiskuntaan Euroopassa ja muualla, etenkin kehitysmaissa
2) kehitetään kokemusten ja hyvien toimintatapojen vaihtoa yritysten välillä
3) edistetään vastuun hallintaan liittyviä taitoja
4) kannustetaan vastuun soveltamista pk-yrityksissä
5) lisätään vastuuseen liittyvien käytäntöjen ja välineiden yhdenmukaisuutta ja selkeyttä
6) perustetaan asiaa käsittelevä sidosryhmien välinen foorumi EU:n tasolla
7) sisällytetään yritysten sosiaalisen vastuun käsite yhteisön politiikkaan.

Komissio on valmis ottamaan ehdokasmaat mukaan strategian täytäntöönpanoon mahdollisimman suuressa määrin. Se myös edistää yritysten sosiaalisen vastuun käyttöä kannustimena, jolla vahvistetaan kestävää kehitystä ja hyvää hallintotapaa kehitysmaissa.

4. SOSIAALISTA VASTUUTA KOSKEVAN TIETÄMYKSEN LISÄÄMINEN JA KOKEMUSTEN JA HYVIEN KÄYTÄNTÖJEN VAIHDON HELPOTTAMINEN

4.1 Lisätään tietoa sosiaalisen vastuun vaikutuksista yrityksiin ja yhteiskuntaan

Vihreään kirjaan saaduista vastauksista käy ilmi, että yritykset olettavat hyvin yksimielisesti, että yritysten sosiaalisella vastuulla on strategista merkitystä pitkän aikavälin liiketaloudellisen menestyksen kannalta.

Yritysten sosiaalista vastuuta koskevan politiikan mahdollisuudet vahvistaa yritysten ja yhteiskunnan symbioottista suhdetta ovat jo tulleet esiin esimerkiksi kestävän kasvun, koulutuksen ja sosiaalisen yhteenkuuluvuuden kaltaisilla aloilla. Sosiaalista vastuuta koskevien käytäntöjen noudattaminen voi tukea sellaisen luottamuksen ilmapiirin luomista, joka saa työntekijät sitoutumaan tiiviimmin yritykseen ja lisää innovaatiotoimintaa. Samanlaisen luottamuksen ilmapiirin syntyminen sidosryhmien (yrityskumppaneiden, tavarantoimittajien ja kuluttajien) väliseen yhteistyöhön voi lisätä ulkoista innovaatiotoimintaa. Vastuuperiaatteen soveltamisen myötä syntynyt kuluttajien luottamus voi merkittävällä tavalla edistää talouskasvua. Sosiaalista vastuuta koskevien käytäntöjen kautta yrityksillä voi lisäksi olla merkittävä asema korruption ja lahjonnan torjumisessa, ja ne voivat ehkäistä yritysten käyttöä rahanpesuun ja rikollisten toimien rahoittamiseen.

Sosiaalinen vastuullisuus voi myös edistää yritysten tuottamaa yhteiskunnallista hyötyä innovaatioiden kautta. Innovatiivisten yritysten tuottamia muita yhteiskunnallisia etuja ovat esimerkiksi parempiin, turvallisempiin ja työntekijäystävällisempiin työpaikkoihin sekä sukupuolten tasa-arvoon pyrkivät innovaatiot ja tasapuolisempaan taloudelliseen ja yhteiskunnalliseen kehitykseen pohjoisessa ja etelässä johtavat innovaatioiden ja teknologian siirrot paikallisyhteisöihin ja kehitysmaihin. Yritysten sosiaalista vastuuta koskevat käytännöt saattavat vaikuttaa myönteisesti kehitykseen kolmansissa maissa, koska niiden avulla voidaan luoda vuoropuhelua näiden maiden, niiden viranomaisten, työmarkkinaosapuolten ja kansalaisyhteiskunnan edustajien sekä ulkomaisten yritysten välille.

Yhtenä merkittävänä tekijänä sosiaalisen vastuun taustalla on yritysten halu parantaa riskinhallintaansa. Yritykset ovat yleisesti yhtä mieltä siitä, että sosiaalisen vastuun soveltaminen auttaa niitä hallinnoimaan riskejä, aineettomia hyödykkeitä, sisäisiä prosesseja sekä suhteitaan sisäisiin ja ulkoisiin sidosryhmiin. On myös väitetty, että mahdollisuudet ja edut, joita yritys saa noudattaessaan kansainvälisiä yhteiskunnallisia ja ympäristöön liittyviä sopimuksia, normeja tai muita ei-sitovia sääntöjä, ovat suuremmat kuin niistä aiheutuneet kustannukset. Vaikka useimmat yritykset tukevat olettamusta sosiaalisen vastuun myönteisestä vaikutuksesta kilpailukykyyn etenkin pitkällä aikavälillä, ne eivät pysty esittämään näitä vaikutuksia määrällisesti.

Vankat todisteet siitä, että yhteiskunnallinen ja ympäristövastuu tukee kilpailukykyä ja kestävää kehitystä etenkin pk-yrityksissä, olisi paras ja tehokkain peruste kannustaa yritysten sosiaalista vastuuta koskevan politiikan käyttöönottoa yrityksissä etenkin seuraavin keinoin:

- *vahvistetaan tutkimusta siitä, miten ja missä olosuhteissa vastuuajattelua soveltavat yritykset voivat edistää lisääntyneen kilpailukyvyn ja kestävän kehityksen tavoitetta; tämän tiedon hankinnassa on apuna Euroopan yhteisön tutkimuksen, teknologisen kehityksen ja esittelyn puiteohjelmaan (2002–2006) sisältyvä ensisijainen aihealue "Kansalaiset ja hallinto osaamisyhteiskunnassa"*
- *tuetaan yritysten, työmarkkinaosapuolten, koulutuslaitosten ja muiden sidosryhmien toteuttamia toimia, joilla pyritään lisäämään tietoisuutta ja tietoa sosiaalisesta vastuusta*
- *analysoidaan ja levitetään tietoa sosiaaliseen vastuuseen liittyvistä käytännöistä ja tuloksista, joita on saatu niitä soveltavissa yrityksissä ja maissa.*

4.2 Kehitetään sosiaalista vastuuta koskevien kokemusten ja hyvien toimintatapojen vaihtoa yritysten välillä

Vastauksissaan vihreään kirjaan elinkeinoelämän organisaatiot ja yksittäiset yritykset korostivat, että on tärkeää vaihtaa sosiaalista vastuuta koskevia kokemuksia ja hyviä toimintatapoja yritysten välillä; tällä tavoin sosiaalisen vastuun käsitettä voidaan kehittää edelleen. Yritykset voivat sen kautta tutustua käsitteeseen, tehdä vertailuanalyysin omasta asemastaan kilpailijoihinsa nähden ja pyrkiä yksimielisyyteen siihen liittyvistä välineistä kuten raportointistandardeista tai validointimenettelyistä. Tiedonvaihto saattaa olla erityisen hyödyllistä alakohtaisesti, jolloin sillä voi olla tärkeä tehtävä kartoitettaessa kilpailijoille yhteisiä haasteita ja vaihtoehtoisia yhteistyömuotoja. Yhteistyöllä voitaisiin vähentää sosiaalisen vastuun periaatteen käyttöönottoon liittyviä kustannuksia ja helpottaa tasaveroisten toimintaedellytysten luomista. Sillä voitaisiin myös edistää vastuuajattelun levittämistä toimitusketjuihin.

Jäsenyyteen perustuvilla organisaatioilla – osuuskunnilla, keskinäisillä yhtiöillä ja yhdistyksillä – on pitkät perinteet taloudellisen kannattavuuden ja yhteiskunnallisen vastuullisuuden yhdistämisestä, jonka ne varmistavat sidosryhmien vuoropuhelulla ja osallistuvalla johtamisella, ja näin ollen ne voivat toimia tärkeänä esimerkkinä muille organisaatioille.

Hyvien toimintatapojen ja kokemusten vaihtoon paikallis-, alue-, valtakunnan ja EU:n tasolla tarkoitettujen nykyisten foorumien tehokkuutta olisi vahvistettava toimien paremman verkottamisen ja koordinoinnin kautta.

Yritysten sosiaalisen vastuun sisällyttäminen eurooppalaisten yritysten tukiverkostoihin helpottaisi niiden välistä vuoropuhelua ja yhteistyötä.

4.3 Kehitetään sosiaalista vastuuta koskevien kokemusten ja hyvien toimintatapojen vaihtoa jäsenvaltioiden välillä

Useissa jäsenvaltioissa on kehitetty sosiaalista vastuuta koskevia toimintalinjoja, jotka ovat erilaisia kansallisten perinteiden, tilanteiden ja haasteiden vuoksi. Kansallisia toimintalinjoja koskevien tietojen vaihdon helpottamiseksi ja alaa koskevan toiminnan tukemiseksi komissio on perustanut jäsenvaltioiden yhteiskuntaelämän edustajista koostuvan korkean tason ryhmän, joka on kokoontunut säännöllisesti.

Komissio pyrkii edelleen helpottamaan tiedotusstrategioita ja -toimia koskevaa tiedonvaihtoa ja hyvien toimintatapojen levittämistä, etenkin pk-yrityksiin. Se tukee myös aloitteita, joilla tutkitaan ja luodaan kokonaislaadun hallintajärjestelmiä (Total Quality Management Systems) sekä muuta politiikkaa (sosiaaliseen vastuuseen liittyvä lainsäädäntö ja tuki). Se ehdottaa myös sosiaaliseen vastuuseen liittyviä jäsenvaltioiden käytäntöjä koskevaa vertaisarviointia, jossa tarkastellaan sääntelypuitteiden ja seurantajärjestelmien suorituskykyä ja niiden tuottamaa lisäarvoa.

4.4 Kehitetään sosiaalista vastuuta koskevia hallintotaitoja

Useimmat vihreään kirjaan vastanneet korostivat johtajien, työntekijöiden ja muiden tahojen kouluttamista yritysten sosiaalisen vastuun edistämiseksi. Koulutusjärjestelmällä kaikilla tasoilla on keskeinen tehtävä kansalaisten sosiaalisen vastuullisuuden kehittämisessä. Tämä koskee myös niitä, jotka työskentelevät – tai tulevat työskentelemään – liike-elämässä tai sen ulkopuolella. Koulutusjärjestelmä voi täyttää tehtävänsä toimilla, joiden avulla kansalaiset oppivat ymmärtämään ja arvostamaan yhteiskunnallisia, eettisiä ja ekologisia arvoja ja pystyvät tekemään perusteltuja päätöksiä. Yrityshallintoa koskeva koulutus on erityisen tärkeää yritysten sosiaalisen vastuun kannalta, ja aiheesta käytävällä liike-elämän ja koulutusalan välisellä toimivalla vuoropuhelulla voidaan edistää sosiaalisen vastuun periaatteiden ja käytäntöjen soveltamista.

Koulutusjärjestelmien, yritysten, työntekijöiden edustajien ja muiden sidosryhmien, myös kuluttajien, kesken voitaisiin kehittää sellaisten hyvien toimintatapojen vaihtoa, joilla on sisällytetty yritysten sosiaalista vastuuta koskevia periaatteita yleiseen opetukseen sekä yrityshallintokoulutukseen.

Rakennerahastot antavat rakenteellisista ongelmista kärsivillä alueilla merkittävää rahoitustukea taloudellisia ja sosiaalisia muutoksia sekä koulutus- ja työllisyyspolitiikan mukauttamista ja nykyaikaistamista varten, jotta voitaisiin parantaa työntekijöiden sopeutumiskykyä ja työllistettävyyttä. Euroopan sosiaalirahastoa voitaisiin hyödyntää toimissa, joilla edistetään – yhteistyössä yrityksen kanssa – yritysten sosiaalisen vastuun huomioon ottamista johtajakoulutuksessa ja muille työntekijöille annettavassa koulutuksessa, sekä oppimateriaalin ja kurssien kehittämisessä oppilaitoksissa, myös elinikäisen oppimisen alalla toimivissa.

4.5 Yritysten sosiaalisen vastuun edistäminen pk-yrityksissä

Yritysten sosiaalisen vastuun käsite on kehitetty pääasiassa suurissa monikansallisissa yrityksissä ja niitä varten. Pienyritysten asettamista etusijalle (Think Small First) koskevan komission strategian mukaisesti yritysten sosiaalisen vastuun käsite, käytännöt ja välineet olisi mukautettava niin, että ne sopivat pk-yritysten erityistilanteeseen; Euroopan yrityksistähän suuri enemmistö on pk-yrityksiä. Koska pk-yritykset eivät ole niin monimutkaisia ja niissä omistajalla on suurempi vaikutusvalta, ne usein hallinnoivat yhteiskunnallisia vaikutuksiaan vaistonvaraisemmin ja vapaammin kuin suuret yritykset. Itse asiassa monet pk-yritykset toteuttavat jo sosiaalisesti ja ekologisesti vastuullisia käytäntöjä tuntematta sosiaalisen vastuun käsitettä tai tiedottamatta toiminnastaan. Pk-yritykset määrittelevät ja ymmärtävät nämä käytännöt usein vastuullisena yrittäjyytenä.

Hiljattaisessa tutkimuksen[3] mukaan 50 prosenttia Euroopan pk-yrityksistä toteuttaa jo sosiaalisesti ja ekologisesti vastuullista toimintaa ulkoisten sidosryhmiensä eduksi. Niiden yhteisöllisiä ja yhteiskunnallisia sitoumuksia voitaisiin luonnehtia paikallisiksi, tilapäisiksi ja yritysstrategiaan liittymättömiksi. Toimien tärkeimpänä kannustimena vaikuttaisivat olevan omistajan/johtajan eettiset näkökannat, vaikkakin monet pk-yritykset tunnustavat toimista saatavat edut kuten paremmat suhteet kuluttajiin ja paikallisyhteisöön. Lisäksi pk-yritysten strategisen päämäärän ja sosiaalisesti vastuullisten toimien välillä on positiivinen korrelaatio: innovaatioon, laatuun ja kasvuun keskittyvien pk-yritysten – tämänhetkinen tai tuleva – sitoutuminen sosiaaliseen vastuuseen on suurempaa. Tietoisuuden puute vaikuttaa olevan merkittävin este sosiaaliseen vastuuseen sitoutumiselle, etenkin pienempien pk-yritysten parissa, ja sen jälkeen tulevat resurssirajoitteet. Pienyritysten järjestöillä, tukiorganisaatioilla ja verkostoilla on merkittävä tehtävä tietoisuuden lisäämisessä, kun ne tarjoavat tietoa, käyttäjäystävällisiä välineitä ja esimerkkejä hyvistä toimintatavoista.

Koska pk-yritykset eivät hyödy sitoumuksestaan samalla tavoin kuin isot yritykset, on tärkeää auttaa pk-yrityksiä ottamaan käyttöön strategisempi lähestymistapa. Tietojen kerääminen erilaisissa kulttuuriympäristöissä toimivien erilaisten pk-

---

3 *European SMEs and Social and Environmental Responsibility*, vuonna 2001 tehty Pk-yrityksiä koskevan eurooppalaisen tutkimusverkoston (European Network for SME Research, ENSR) tutkimus, joka koski yli 7 000 pk-yritystä; raportti julkaistu Pk-yritysten eurooppalaisen seurantakeskuksen seitsemännessä raportissa, 2002, Euroopan komissio, yritystoiminnan pääosasto (http://europa.eu.int/comm/enterprise/enterprise_policy/analysis/observatory.htm).

yritysten liiketoiminnasta on ratkaisevan tärkeää, jotta voidaan ymmärtää asiaa paremmin ja lisätä pk-yritysten osallistumista. Tulevaisuudessa merkittävimmät paineet pk-yrityksille sosiaalisen vastuun periaatteiden käyttöönottamiseksi aiheuttavat suuret yritysasiakkaat, jotka voivat vastineeksi auttaa pk-yrityksiä voittamaan nämä haasteet tarjoamalla koulutusta, opastusta ja muita aloitteita.

Jotta pk-yritykset saataisiin laajemmin omaksumaan vastuullisen yrittäjyyden käytäntöjä, on lisättävä tietoa niiden tarjoamista taloudellisista eduista ja edistettävä niiden käyttöönottoa riskinhallintavälineenä. Lisäksi on

- *pyrittävä ymmärtämään paremmin pk-yritysten nykyisiä sosiaalisia ja ekologisia sitoumuksia, esimerkiksi tutkimalla sosiaalista vastuuta pk-yritysten ja niiden liiketoiminnan kannalta*
- *edistettävä jäsenvaltioiden ja ehdokasmaiden asiantuntijoiden, pk-yrityksiä edustavien organisaatioiden, yritystoiminnan tukiorganisaatioiden sekä kuluttajaorganisaatioiden avustuksella kartoitettujen hyvien toimintatapojen vaihtoa ja levittämistä (esim. julkaisujen tai Internetiin kerättyjen hyvien toimintatapojen kautta)*
- *tuettava helppokäyttöisten ja räätälöityjen välineiden kehittämistä ja levittämistä pk-yrityksiin, jotka haluavat sitoutua sosiaalisesti vastuullisiin toimiin tai kehittää niitä edelleen vapaaehtoispohjalta (esim. tiedotusmateriaali, pk-yrityksille tarkoitettu välinepaketti)*
- *kiinnitettävä pk-yritysten järjestöjen ja tukiorganisaatioiden huomio yritysten sosiaaliseen vastuuseen, jotta ne saataisiin mukaan toimiin, joilla tuetaan vastuullista yrittäjyyttä koskevia aloitteita pk-yrityksissä*
- *tuettava suuryritysten ja pk-yritysten yhteistyötä niiden sosiaalisen ja ekologisen vastuun hallinnoinnissa (esim. toimitusketjun hallinta, neuvontajärjestelyt) kansallisten ja EU:n kilpailusääntöjen mukaisesti*
- *lisättävä pk-yritysten tietoisuutta niiden toimien vaikutuksesta kehitysmaihin ja edistettävä pk-yritysten aktiivista politiikkaa etenkin perustyönormien, lapsityövoiman kieltämisen, tasa-arvon, koulutuksen, terveydenhuollon ja sairausvakuutusten alalla.*

5. YRITYSTEN SOSIAALISTA VASTUUTA KOSKEVIEN KÄYTÄNTÖJEN JA VÄLINEIDEN YHDENMUKAISUUS JA SELKEYS

Yritysten sosiaalinen vastuu liittyy erittäin moniin yrityksen toimiin. Näin on etenkin silloin, kun yritys toimii useassa maassa ja sen on mukautettava toimintaansa kunkin maan erityisolosuhteiden mukaisesti. Monimuotoisuus on saanut aikaan hyvin laajan kirjon vapaaehtoisia yritysten aloitteita, joissa on usein innovatiivisia tekijöitä, mutta se aiheuttaa myös ongelmia, varsinkin selkeyden ja vertailukelpoisuuden puutetta.

Selkeys on keskeisellä sijalla sosiaalista vastuuta koskevassa keskustelussa, koska sen avulla yritykset voivat parantaa käytäntöjään ja toimintaansa ja yritykset ja kolmannet osapuolet voivat myös mitata saavutettuja tuloksia.[4] Yritysten sosiaalista vastuuta koskevat vertailuarvot, joita vasten yritysten sosiaalisia ja ekologisia toimia voidaan mitata ja verrata, ovat käyttökelpoisia selkeyden lisäämiseksi sekä tehokkaan ja luotettavan vertailuanalyysin helpottamiseksi. Vertailuarvoja kohtaan osoitettu kiinnostus on lisännyt suuntaviivoja, periaatteita ja käytännesääntöjä

[4] Selkeyden lisääminen myös ehkäisee järjestäytyneen rikollisuuden ja terroristiryhmien mahdollisuuksia käyttää yrityksiä rahanpesuun.

kymmenen viime vuoden aikana. Kaikkia näistä välineistä ei voida vertailla niiden laajuuden, tehon, täytäntöönpanon tai tiettyihin yrityksiin, aloihin tai toimialoihin sovellettavuuden osalta, eikä niillä pystytä vastaamaan yritysten sosiaalisen ja ympäristöön liittyvän toiminnan selkeyttä koskevaan vaatimukseen. Kun yritysten sosiaalista vastuuta koskevista odotuksista tulee tarkemmin määriteltyjä, on yhdenmukaistettava käsitteitä, välineitä ja käytäntöjä, jotka lisäävät selkeyttä tukahduttamatta innovaatiota ja tarjoavat etuja kaikille osapuolille. Sosiaalista vastuuta koskevien vertailuarvojen olisi tukeuduttava perusarvoihin ja otettava lähtökohdaksi kansainvälisesti sovitut välineet kuten ILO:n perustyönormit ja OECD:n suuntaviivat monikansallisille yrityksille.

Sosiaalisen vastuun alalla on syntymässä useita markkinalähtöisiä kansainvälisiä usean sidosryhmän aloitteita, joilla pyritään yhdenmukaisuuteen ja selkeyteen. Jäsenvaltiot ovat toteuttaneet useita aloitteita niiden edistämiseksi, omien lähestymistapojensa mukaisesti. Komissio haluaa osaltaan edistää yhdenmukaisuutta ja selkeyttä sosiaalisen vastuun alalla helpottamalla näiden kansainvälisten, usean sidosryhmän aloitteiden kehittämistä, levittämistä ja hyväksyntää yritysten ja sidosryhmien parissa.

Yhdenmukaisuuden ja selkeyden lisääminen olisi suotavaa seuraavilla aloilla:

1) käytännesäännöt
2) hallintostandardit
3) kirjanpito, auditointi, raportointi
4) merkinnät
5) sosiaalisesti vastuulliset investoinnit.

5.1 Käytännesäännöt

Lisääntyvä julkinen kiinnostus elinkeinoelämän yhteiskunnallisiin ja ympäristövaikutuksiin sekä eettisiin standardeihin on saanut monet yritykset – etenkin kulutustavaroiden alalla toimivat yritykset – ottamaan käyttöön työvoimaan, ihmisoikeuksiin ja ympäristöön liittyviä käytännesääntöjä.

Käytännesäännöt ovat innovatiivisia ja tärkeitä välineitä ihmisoikeuksien sekä työvoimaan ja ympäristöön liittyvien perusoikeuksien samoin kuin korruption vastaisten käytäntöjen edistämiseksi, etenkin maissa, joissa viranomaiset eivät valvo vähimmäisstandardien noudattamista. On kuitenkin korostettava, että säännöillä täydennetään kansallista, EU:n ja kansainvälistä lainsäädäntöä ja työehtosopimuksia eikä suinkaan korvata niitä.

Suurimpana haasteena on varmistaa, että käytännesääntöjen täytäntöönpano, seuranta ja valvonta on tehokasta. Tältä osin komissio kannustaa yrityksiä noudattamaan kansainvälisten organisaatioiden kehittämiä käytännesääntöjä. Erityishuomiota olisi kiinnitettävä käytännesääntöjen soveltamiseen työntekijöihin harmaan talouden alalla sekä alihankkijoihin ja vapaakauppa-alueilla.

Komissio katsoo, että

– käytännesäännöissä olisi käytettävä yhteisenä vähimmäisstandardina ILO:n perussopimuksia ja monikansallisia yrityksiä koskevia OECD:n suuntaviivoja

– käytännesääntöihin olisi sisällyttävä asianmukaiset mekanismit niiden täytäntöönpanon arviointia ja varmistamista varten samoin kun vaatimustenmukaisuusjärjestelmä

– käytännesääntöjen laatimiseen, täytäntöönpanoon sekä seurantaan olisi saatava mukaan työmarkkinaosapuolet ja muut asiaankuuluvat sidosryhmät, joihin säännöt vaikuttavat, myös kehitysmaissa

– käytännesäännöillä olisi levitettävä eurooppalaisia yrityksiä koskevia hyviä toimintatapoja.

Komissio kehottaa yritysten sosiaalista vastuuta käsittelevää sidosryhmien välistä foorumia (ks. jäljempänä) pohtimaan nykyisten käytännesääntöjen tehokkuutta ja uskottavuutta sekä yhdenmukaisuuden lisäämistä Euroopan tasolla.

5.2 Hallintostandardit

Yritykset joutuvat käsittelemään yhä monimutkaisempia aiheita, esimerkiksi työvoimaa koskevien käytäntöjen ja tavarantoimittajasuhteiden alalla, joilla on vaikutuksia koko organisaatioon, ja niille – toimialasta, koosta, rakenteesta ja iästä riippumatta – olisi etua sosiaalisten ja ekologisten aiheiden sisällyttämisestä päivittäiseen toimintaan. Sosiaalista vastuuta koskevat hallintojärjestelmät – kuten kokonaisvaltaiset laatujohtamisjärjestelmät – voisivat antaa yrityksille selvemmän kuvan niiden toimien sosiaalisista ja ekologisista vaikutuksista, auttaa niitä keskittymään merkittäviin vaikutuksiin ja hallinnoimaan niitä hyvin.

Esimerkiksi EU:n ympäristöasioiden hallinta- ja auditointijärjestelmän (EMAS) kautta on mahdollista osallistua vapaaehtoisesti ympäristöhallintojärjestelmään. Järjestelmä on tarkoitettu sellaisille yrityksille ja muille organisaatioille, jotka ovat halukkaita sitoutumaan ekologisen ja taloudellisen tuloksensa arviointiin ja hallintaan ja parantamaan sitä. Yksi EMASin tärkeimmistä taustavoimista on työntekijöiden aktiivinen osallistuminen, ja sillä edistetään myös organisaation sosiaalista hallintoa.

Komissio edistää EMASin käyttöä sosiaalisen vastuun välineenä ja tutkii mahdollisuuksia soveltaa EMAS-lähestymistapaa yritysten ja muiden organisaatioiden sosiaalisten vaikutusten käsittelemiseksi. Se kehottaa sidosryhmien välistä foorumia (ks. jäljempänä) tarkastelemaan tätä aihetta.

5.3 Mittaaminen, raportointi ja validointi

Viime vuosikymmenen aikana yhä useammat yritykset ovat alkaneet julkaista tietoa sosiaalisista ja ekologisista käytännöistään. Taloudellisista, yhteiskunnallisista ja ekologisista indikaattoreista raportointi on yleistymässä hyvänä toimintatapana. Tässä varhaisessa kokeiluvaiheessa joustavuus saattaa taata sen, että raportointi on asianmukaista kunkin yksittäisen yrityksen osalta. Jos kuitenkin sovittaisiin tarkemmin ilmoitettavien tietojen lajista, raportointimuodosta, käytettävistä indikaattoreista ja arviointi- ja auditointimenetelmän luotettavuudesta, voitaisiin tehdä merkityksellisempiä vertailuanalyysejä ja tiedottaa yrityksen suorituskyvystä tietyllä sektorilla ja verrattuna muihin samankokoisiin yrityksiin. Maailmanlaajuisen raportointialoitteen GRI:n puitteissa kehitetyt suuntaviivat ovat hyvä esimerkki raportointia varten, ja ne voisivat toimia perustana edellä mainitulle sopimiselle.

Muutoksenhallintaa koskevassa Gyllenhammarin raportissa todettiin, että sosiaalisia käytäntöjä koskevia raportteja laadittaessa olisi kuultava työntekijöiden edustajia, ja niihin olisi sisällyttävä jäsennettyä tietoa työllisyyteen ja työoloihin liittyvistä käytännöistä ja toimintalinjoista.

Tiedonannossaan "Kestävää kehitystä koskeva Euroopan unionin strategia, (15.5.2001) komissio kehotti kaikkia pörssiyhtiöitä, joilla on vähintään 500 työntekijää, julkaisemaan osakkeenomistajille tarkoitetussa vuosikertomuksessaan tietoja, jotka osoittavat menestymistä taloudellisten, ympäristöön liittyvien ja sosiaalisten näkökohtien perusteella.[5]

Komissio kehottaa sidosryhmien välistä foorumia (ks. jäljempänä) kehittämään yhteisesti sovittuja suuntaviivoja ja kriteereitä mittaamista, raportointia ja validointia varten vuoden 2004 puoliväliin mennessä.

5.4 Merkinnät

Kuluttajien oikeus saada tietoja on kirjattu EY:n perustamissopimukseen. Tietojen on oltava paikkansapitäviä ja helposti saatavilla, jotta niistä olisi hyötyä. Kuluttajat ovat yhä yleisemmin osoittaneet suosivansa sosiaalista ja ekologista vastuullisuutta edustavia tuotteita ja palveluita, jolloin asianmukaisten tietojen saanti niiden sosiaalisista ja ekologisista tuotanto-oloista on ratkaisevan tärkeää perusteltujen valintojen tekemiseksi. Tällaisia tietoja on saatavilla eri muodoissa ja eri lähteistä; esimerkkeinä voidaan mainita tuottajan esittämät väittämät, kuluttajajärjestöjen antamat tiedot ja kolmannen osapuolen vahvistamat ympäristömerkit.

Omaehtoisten sosiaalisten ja ympäristöväittämien muotoilua ja arviointia koskevien yhteisesti sovittujen kriteerien noudattamisella edistettäisiin tällaisten väitteiden toimivuutta ja luotettavuutta. On tärkeää, että jäsenvaltiot ja sidosryhmät valvovat näitä väitteitä. Komissio viimeistelee parhaillaan ISO 14021:1999 -standardiin perustuvia ohjeita siitä, miten valmistajien ja jakelijoiden olisi muotoiltava omaehtoiset ympäristöväittämänsä ja miten näitä väittämiä olisi arvioitava. Tavoitteena on estää harhaanjohtavien väittämien käyttö ja tukea asianmukaisten väittämien esittämistä.

Kuluttajat saavat tietoa myös tunnustamisjärjestelmien kautta, esimerkiksi palkintojen ja merkkien luetteloista, joissa esitetään tiettyjä aiheita koskevat hyvät toimintatavat. EU:n ympäristömerkki[6] samoin kuin reilun kaupan ja eettisen kaupan aloitteet ja merkit ovat esimerkkejä kolmannen osapuolen vahvistamien tuotemerkintöjen järjestelmistä. Niitä on kuitenkin olemassa vain joillekin tuoteryhmille. Useimmista kulutustuotteista ei ole helposti saatavia sosiaalisiin ja ekologisiin tekijöihin liittyviä tietoja.

---

5 Neljännen (78/660/ETY) ja seitsemännen (83/349/ETY) direktiivin muuttamista koskevassa hiljattaisessa ehdotuksessa (KOM(2002) 259, 28. toukokuuta 2002) komissio ehdotti kyseisten direktiivien muuttamista niin, että vuosikertomuksessa annetaan muitakin kuin rahoituksellisia tietoja, jotka ovat oleellisia yrityksen toiminnan tuloksellisuuden ja sen tilan ymmärtämiseksi vuoden lopulla eli että vuosikertomukseen sisällytettävissä tiedoissa ei rajoituta yrityksen liiketoiminnan taloudellisiin näkökohtiin tai vuoden lopussa vallitsevaan tilaan.

6 Yhteisön ympäristömerkki (kukkatunnus) myönnetään tuotteille, jotka ovat ekologisesti korkealaatuisia. Merkki on selkeä ja uskottava, koska riippumaton kolmas osapuoli sertifioi ja varmistaa vaatimusten noudattamisen ja valvoo sitä. Kuluttaja voi luottaa siihen, että tunnuksella varustettu tuote on erittäin ekologinen.

Eettistä ja reilua kauppaa koskevat liikkeet ovat yhdistymässä yhteiseksi aloitteeksi, jolla pyritään kehittämään selkeitä ja todennettavia merkintä- ja sertifiointikriteereitä. Komissio suhtautuu myönteisesti näihin toimiin samoin kuin nykyisten merkintöjen järkeistämiseen – esimerkiksi reilu kauppa -merkkien kansainvälisen kattojärjestön FLO:n (Fair Trade Labelling Organisations International) esittämään uuteen yhteiseen reilun kaupan merkkiin – ja tarkastelee, onko tarvetta toteuttaa lisätoimia reilun ja eettisen kaupan edistämiseksi.

Merkintäjärjestelmiin osallistumisen olisi oltava vapaaehtoista. Merkit olisi myönnettävä objektiivisella, selkeällä, uskottavalla ja syrjimättömällä tavalla ja noudattaen EU:n kansainvälisiä velvoitteita ja sovellettavia kilpailusääntöjä. Työvoimaa koskevia ILO:n perussopimuksia olisi pidettävä vähimmäisperustana tällaisille järjestelmille. EU tukee ILO:n toimintaa yksityisten vapaaehtoisen aloitteiden alalla.

Valistuksella voidaan lisätä tietoa sosiaalisesti vastuullisesti tuotettujen tavaroiden ja palveluiden tarpeesta ja opettaa tekemään perusteltuja valintoja.

Uudessa kuluttajapoliittisessa strategiassaan vuoksiksi 2002–2006 komissio sitoutui tarkastelemaan nykyisiä yksityisiä merkintäjärjestelmiä kuten luonnonmukaista tuotantotapaa osoittavia merkintöjä, reilua kauppaa sekä yritysten sosiaalista vastuuta koskevia toimenpiteitä, ja arvioimaan niiden toimivuutta ja tarvetta lisätoimiin, jotta saavutettaisiin kestävään kehitykseen liittyvät tavoitteet selkeyden ja kuluttajille tiedottamisen osalta.

Komissio kehottaa sidosryhmien välistä foorumia (ks. jäljempänä) määrittelemään merkintäjärjestelmille yhteisesti sovitut suuntaviivat, jotka tukevat ILO:n perussopimuksia ja ympäristöstandardeja.

5.5 Sosiaalisesti vastuulliset investoinnit

Jotta sosiaalisesti vastuullisilla investoinneilla (SRI) voitaisiin edistää yritysten sosiaalista vastuuta, on olennaisen tärkeää, että luokitusorganisaatiot (yksityiset konsultit tai investointipankkien SRI-osastot) kehittävät kriteereitä ja indikaattoreita, joissa otetaan huomioon tekijät, joista on kilpailuetua ja liiketaloudellista hyötyä sosiaalisesti vastuullisille yrityksille.

Tiedon lisäämiseksi sosiaalisesti vastuullisista investoinneista useat jäsenvaltiot ovat jo antaneet lainsäädäntöä, jossa vaaditaan eläkerahastoja julkistamaan tiedot siitä, missä määrin ja miten ne ovat ottaneet sosiaaliset, ekologiset ja eettiset tekijät huomioon investointipäätöksissään. Vaikkakaan lainsäädännöllä ei velvoiteta eläkerahastoja soveltamaan SRI-politiikkaa, sillä lisätään aihetta koskevaa selkeyttä. Kun eläkerahastot ryhtyvät vaatimaan lisää tietoja yrityksiltä, joihin ne investoivat, yrityksille on etua siitä, että ne julkaisevat tietoja sosiaalisista ja ympäristökäytännöistään.

Ensitarjousmyynnissä (IPO, initial public offering) esitetyt hyväksymistodistukset ja esitteet voivat myös olla hyvä tiedonlähde sosiaalisista ja ympäristöriskeistä, ja investointia harkitseva voi niiden avulla arvioida yritykseen yleisesti liittyvät riskit.

Komissio kehottaa ammatillisia eläkejärjestelmiä ja investointirahastoja julkistamaan, missä määrin ja miten ne ovat ottaneet sosiaaliset, ekologiset ja eettiset tekijät huomioon investointipäätöksissään.

Komissio tukee aloitteita, joilla pyritään valvomaan ja analysoimaan eläke- ja investointirahastojen käytäntöjä, jotka koskevat yritysten sosiaalista vastuuta. Se myös kehottaa sidosryhmien välistä foorumia (ks. jäljempänä) pohtimaan, olisiko laadittava EU:n yhteinen lähestymistapa.

6. YRITYSTEN SOSIAALISTA VASTUUTA KÄSITTELEVÄN SIDOSRYHMIEN VÄLISEN EUROOPPALAISEN FOORUMIN PERUSTAMINEN

Edeltävässä luvussa esitettiin joukko aloja (käytännesäännöt, hallintostandardit, kirjanpito, auditointi ja raportointi, merkinnät sekä sosiaalisesti vastuulliset investoinnit), joilla yhdenmukaisuuden ja selkeyden lisääminen olisi suotavaa, jotta voitaisiin edistää yritysten sosiaalista vastuuta koskevien eurooppalaisiin arvoihin perustuvien käytäntöjen kehittämistä Euroopan tasolla ja tätä kautta helpottaa Lissabonin Eurooppa-neuvostossa vuodeksi 2010 asetetun EU:n strategisen päämäärän saavuttamista.

Yhteiset lähestymistavat ja samanlaiset ratkaisut eivät ehkä ole mahdollisia kaikilla aloilla, koska yritysten sosiaalinen vastuu on liukuva käsite ja sidosryhmilläkin on erilaisia – ja toisinaan ristiriitaisiakin – tavoitteita. Yritysten ja niiden eri sidosryhmien jäsennettyyn yhteistyöhön perustuvalla lähestymistavalla, joka esitettiin vihreässä kirjassa, voidaan kuitenkin saada käytännön esimerkkejä, pyrkiä yksimielisyyteen mahdollisuuksien mukaan ja edistää innovaatioita.

EU:n onnistuminen yritysten sosiaalisen vastuun edistämisessä riippuu viime kädessä siitä, miten laajasti yritykset, työmarkkinaosapuolet, kansalaisyhteiskunnan edustajat, myös kuluttajajärjestöt, sekä viranomaiset, myös kolmansista maista, omaksuvat sosiaalisen vastuun periaatteet, joiden olisi perustuttava yhteiskuntaa edustavien tahojen kattavaan yhteistyökumppanuuteen. Kaikkien asiaan liittyvien sidosryhmien osallistuminen ratkaisee sosiaalisen vastuun hyväksyttävyyden ja uskottavuuden ja tehostaa periaatteiden noudattamista. Vihreään kirjaan antamissaan vastauksissa useat tahot kehottivat komissiota helpottamaan yritysten ja niiden sidosryhmien välistä vuoropuhelua.

*Komissio ehdottaa näin ollen, että **perustetaan EU:hun yritysten sosiaalista vastuuta käsittelevä sidosryhmien välinen foorumi,** jonka tavoitteena on edistää yritysten sosiaaliseen vastuuseen liittyvien käytäntöjen ja välineiden selkeyttä ja yhdenmukaisuutta*

- *vaihtamalla tietoja kokemuksista ja hyvistä toimintatavoista EU:n tason toimijoiden välillä*
- *yhdistämällä nykyisiä EU:n aloitteita ja pyrkimällä luomaan EU:n yhteinen lähestymistapa ja suuntaviivat, joita voitaisiin myös käyttää perustana kansainvälisillä foorumeilla ja kolmansien maiden kanssa käytävissä keskusteluissa*
- *kartoittamalla ja tutkimalla aloja, joilla tarvitaan Euroopan tasoisia lisätoimia.*

Ehdotetun foorumin puheenjohtajana toimisi komissio, ja se kokoaisi yhteen nelisenkymmentä Euroopan tasolla edustavaa työnantajien, työntekijöiden, kuluttajien ja kansalaisyhteiskunnan edustajien organisaatiota sekä ammattijärjestöjä

ja yritysverkostoja. Komissio pyrkii varmistamaan sidosryhmien tasapuolisen edustuksen. Muut EU:n toimielimet kutsutaan osallistumaan tarkkailijoina.

Foorumille esitetään kaksitasoista rakennetta, jonka mukaan sillä olisi

– vuodessa kaksi poliittisen tason täysistuntoa, joissa sovitaan laajoista suuntaviivoista, työjärjestyksestä ja työohjelmasta sekä arvioidaan edistystä.
– eri aiheita käsitteleviä työryhmiä, joiden kokoonpano olisi rajoitetumpi foorumin päätöksen mukaisesti ja joiden tehtävänä olisi työohjelman täytäntöönpano. Työryhmiin osallistuisi käsiteltävien aiheiden perusteella asiaankuuluvia sidosryhmiä ja asiantuntijoita, joita voitaisiin kuulla myös Internetin kautta, jos kustannukset estävät suoran osallistumisen. Myös kehitysmaiden osallistuminen varmistetaan.

Foorumin käytännön järjestelyistä vastaa johtoryhmä, jossa on edustajia komissiosta ja tärkeimmistä osallistuvista organisaatiosta.

Työryhmien asialista sekä niiden käsittelemät asiakirjat ja saamat tulokset julkaistaan Europa-palvelimella. Foorumin toimintaa tuetaan komission nykyisten rahoitus-, henkilöstö- ja hallintoresurssien puitteissa.

Komissio kehottaa foorumia käsittelemään seuraavia aiheita ja hyväksymään – mahdollisuuksien mukaan vuoden 2004 puoliväliin mennessä – niitä koskevat suuntaviivat:

– yrityksen sosiaalisen vastuun ja kilpailukyvyn välinen suhde (liiketaloudellisuus)
– yritysten sosiaalisen vastuun panos kestävään kehitykseen, etenkin kehitysmaissa, ja sukupuolten tasa-arvoon
– pk-yrityksiä koskevat näkökohdat (välineet, suurempien yritysten mentorijärjestelmät, hankintaketjua koskevat seikat)
– käytännesääntöjen toimivuus ja uskottavuus; sääntöjen on perustuttava kansainvälisesti sovittuihin periaatteisiin, etenkin monikansallisia yrityksiä koskeviin OECD:n suuntaviivoihin
– yhteisesti sovittujen suuntaviivojen kehittäminen yritysten sosiaalista vastuuta koskevaa mittaamista, raportointia ja validointia varten
– yhteisesti sovittujen suuntaviivojen määrittäminen merkintäjärjestelmiä varten; järjestelmien on tuettava ILO:n perussopimuksia ja yleisiä ympäristöstandardeja
– tietojen julkaiseminen eläke- ja sijoitusrahastojen sosiaalisesti vastuullisesta investointipolitiikasta.

Foorumi voi myös kartoittaa muita käsiteltäviksi otettavia aiheita.

Foorumia kehotetaan laatimaan kesään 2004 mennessä raportti toiminnastaan komissiolle, joka tekee sen jälkeen arvioinnin foorumin tuloksista, päättää sen tulevaisuudesta ja harkitsee, tarvitaanko yritysten sosiaalisen vastuun edistämiseksi muita aloitteita, joissa on mukana yrityksiä ja muita sidosryhmiä.

7. YRITYSTEN SOSIAALISEN VASTUUN SISÄLLYTTÄMINEN KAIKKEEN EU:N POLITIIKKAAN

Göteborgissa kesäkuussa 2001 kokoontuneessa Eurooppa-neuvostossa hyväksytyn Euroopan unionin kestävää kehitystä koskevan strategian ja Nizzassa joulukuussa 2000 esitetyn Euroopan unionin perusoikeuskirjan mukaisesti Euroopan unioni on sitoutunut ottamaan huomioon politiikassaan ja toimissaan taloudelliset, sosiaaliset ja ekologiset näkökohdat samoin kuin perusoikeudet, kuten perustyönormit ja tasa-arvon, sekä EU:ssa että sen ulkopuolella.

Yritysten sosiaalista vastuuta koskevilla käytännöillä voidaan edistää EU:n poliittisia tavoitteita, etenkin kestävää kehitystä, täydentämällä nykyisiä toimintavälineitä kuten kauppa- ja kehityssopimuksia.

EU:n toimien johdonmukaisuuden takaamiseksi komissio

- *edistää mahdollisuuksien mukaan yritysten sosiaalista vastuuta koskevien periaatteiden sisällyttämistä kaikkeen EU:n politiikkaan*
- *julkaisee vuonna 2004 raportin yritysten sosiaalisesta vastuusta, sidosryhmien foorumin toiminnasta ja siihen mennessä saavutetuista tuloksista sekä sosiaalisen vastuun sisällyttämisestä kaikkeen EU:n politiikkaan*
- *perustaa komissioon yritysten sosiaalista vastuuta käsittelevän yksiköiden välisen ryhmän, jonka tehtävänä on parantaa tiedonvälitystä ja johdonmukaisuutta sosiaalista vastuuta koskevien komission toimien välillä.*

7.1 Työllisyys- ja sosiaalipolitiikka

Liikeyrityksen sisällä yritysten sosiaalinen vastuu liittyy laadukkaaseen työllisyyteen, elinikäiseen oppimiseen, työntekijöille tiedottamiseen ja heidän kuulemiseensa ja osallistumiseensa, yhtäläisiin mahdollisuuksiin, vammaisten integroitumiseen sekä rakennemuutosten ennakointiin. Työmarkkinaosapuolten vuoropuhelu on voimakas väline työllisyyteen liittyvien aiheiden käsittelyssä.

Yritysten sosiaalisen vastuun periaatteet sisältyvät työllisyys- ja sosiaalipolitiikkaan etenkin Euroopan työllisyysstrategian, sosiaalisesti vastuullista jälleenrakennusta koskevan aloitteen, sosiaalista osallisuutta edistävän strategian, tasa-arvoa ja moniarvoisuutta työpaikalla edistävien aloitteiden, vammaisstrategian sekä työterveys- ja työturvallisuusstrategian kautta.

Asiakirjassaan *Muutoksen ennakointi ja hallinta: dynaaminen lähestymistapa yrityksen uudelleenjärjestelyn sosiaalisiin näkökohtiin* komissio korosti, että rakennemuutoksen sosiaalisten vaikutusten kunnollinen huomioon ottaminen ja käsittely edistävät muutoksen hyväksymistä ja vahvistavat sen myönteisiä mahdollisuuksia. Komissio kehotti työmarkkinaosapuolia ottamaan kantaa siihen, olisiko niiden mielestä hyödyllistä vahvistaa yhteisön tasolla toimintaperiaatteita, joilla tuettaisiin hyviä käytäntöjä uudelleenjärjestelyitä vaativissa tilanteissa.

Tiedonannossaan *Työn ja yhteiskunnan muutoksiin sopeutuminen: Yhteisön uusi työterveys- ja työturvallisuusstrategia vuosiksi 2002–2006*[7] komissio ilmoitti aikeestaan tukea välineitä, joilla edistetään innovatiivisia toimintamalleja, kannustaa

[7] KOM(2002) 118 lopullinen.

toimijoita suhtautumaan asiaan suopeammin ja saada kaikki osapuolet mukaan toteuttamaan strategian yleisiä tavoitteita etenkin uusilla aloilla, joilla on vaikea soveltaa sääntelyyn perustuvaa lähestymistapaa.

Yhteiskunnan syvällisten muutosten, kuten naisten lisääntyvän osallistumisen työmarkkinoille, olisi tultava esiin yritysten sosiaalisessa vastuussa niin, että sillä taattaisiin hallittu rakennemuutos ja muutettaisiin työympäristöä, jotta saataisiin aikaan tasaveroiset olot naisille ja miehille ja tunnustettaisiin naisten arvokas panos, josta on etua sekä yhteiskunnalle että yritykselle.

Vuonna 2003 järjestettävä Euroopan vammaisten teemavuosi tarjoaa yrityksille mahdollisuuden vaihtaa kokemuksia yritysten sosiaaliseen vastuuseen liittyvistä käytännöistä ja strategioista ja toteuttaa sosiaalisesti vastuullisia toimia vammaisten kannalta edistämällä yhtäläisiä työllisyysmahdollisuuksia, kehittämällä erikoistuotteita sekä parantamalla mahdollisuuksia käyttää teknisiä apuvälineitä.

7.2 Yrityspolitiikka

Ainoastaan kilpailukykyiset ja voittoa tuottavat yritykset voivat sitoutua pitkällä aikavälillä kestävään kehitykseen luomalla vaurautta ja työpaikkoja – laiminlyömättä yhteiskunnan sosiaalisia ja ekologisia tarpeita. Ainoastaan kannattavat yritykset edistävät kestävää kehitystä, ja niillä on paremmat mahdollisuudet ottaa käyttöön ja kehittää vastuullisia käytäntöjä.

Yrityspolitiikan tehtävänä on auttaa luomaan sellainen yritysilmapiiri, joka tukee Lissabonin tavoitetta kehittyä maailman kilpailukykyisimmäksi ja dynaamisimmaksi tietoon perustuvaksi taloudeksi ja joka tukee yrittäjyyttä ja kestävää talouskasvua. Tavoitteena on taata kestävää kehitystä koskeva tasapainoinen lähestymistapa, jossa maksimoidaan taloudellisten, sosiaalisten ja ekologisten näkökohtien synergiavaikutukset.

Toisena keskeisenä tehtävänä on tukea yrityksiä niiden pyrkiessä vahvistamaan kilpailukykyään ja kohtaamaan haasteet, jotka liittyvät osaamisyhteiskuntaan siirtymiseen. Yrityspolitiikassa keskeisellä sijalla ovat pk-yritykset ja vastuullinen yrittäjyys, joita koskevia hankkeita ollaan toteuttamassa jäsenvaltioiden kanssa. Tarkoituksena on kartoittaa politiikan laatimiseen ja tuen antamiseen liittyviä hyviä toimintatapoja. Muissa ensisijaisissa toimissa keskitytään mm. tutkimuksiin, jotka koskevat sosiaalisen vastuun ja kestävän kehityksen vaikutuksia yritysten suorituskykyyn, alakohtaisiin näkökohtiin (esim. tieto- ja viestintäteknologia, matkailu, palveluala, osuus- ja yhteisötalous), sosiaaliseen vastuuseen ja innovaatioihin sekä yritysten aineettomien hyödykkeiden hallintaan.

7.3 Ympäristöpolitiikka

Ympäristövaatimukset ovat kehittyneet 25 viime vuoden aikana, ja nyt niitä sovelletaan horisontaalisesti kaikkeen yhteisön politiikkaan EY:n perustamissopimuksen 6 artiklan mukaisesti. Myös yritysten sosiaaliseen vastuuseen sisältyy tiukkoja ja edistyksellisiä ympäristöperiaatteita. Kokemukset ovat osoittaneet, että tiukkoja ympäristöstandardeja noudattavien yritysten kilpailukyky kasvaa keskipitkällä ja pitkällä aikavälillä kansainvälisillä markkinoilla, koska ympäristöstandardit edistävät innovaatiota, nykyaikaistavat prosesseja ja tuotteita ja johtavat puhtaampaan teknologiaan. Käänteisesti voidaan myös ajatella, että

kansainvälisesti kilpailukykyiset yritykset pystyvät investoimaan uudempaan, tehokkaampaan ja puhtaampaan teknologiaan.

Hiljattain hyväksytyssä kuudennessa ympäristöä koskevassa toimintaohjelmassa keskeiselle sijalle on asetettu yritysten tehtävä ekologisen kestävyyden tukemisessa. Se perustuu lukuisiin yhteisön toimiin, joissa on käsitelty yritysten vastuuta ympäristökysymyksissä.

– Aiemmin jo mainitulla EU:n ympäristöasioiden hallinta- ja auditointijärjestelmällä (EMAS) parannetaan ympäristöasioiden huomioon ottamista teollisessa toiminnassa; yritykset ovat sitoutuneet arvioimaan ja parantamaan ympäristöä säästävää toimintaansa.

– Komissio tukee aktiivisesti myös Euroopan ekotehokkuusaloitetta (European Eco-Efficiency Initiative, EEEI), joka on *World Business Council for Sustainable Development*- ja *European Partners for the Environment* -järjestöjen yhteinen aloite, jonka tarkoituksena on integroida ympäristötehokkuus kaikkeen liiketoimintaan Euroopassa ja Euroopan unionin teollisuus- ja talouspolitiikkaan.

– Ympäristöasioiden kirjaamisesta, laskennasta ja julkistamisesta yritysten tilinpäätöksissä ja toimintakertomuksissa annetulla komission suosituksella on asetettu yhteisön standardit, joiden perusteella voitaisiin tuottaa luotettavia, vertailukelpoisia ja hyödyllisiä tietoja yrityksen ympäristöä säästävästä toiminnasta.

– Kertomuksessaan *Kestävän kehityksen ympäristöteknologia*[8] komissio korosti ympäristöteknologian merkitystä ja sen kykyä edistää sekä yksittäisten yritysten kannattavuutta että talouden kilpailukykyä. Varsinkin puhtaamman, integroidun teknologian käytöllä voidaan usein tehostaa prosesseja ja saada säästöjä yritykselle esim. lisääntyneen resurssitehokkuuden ja vähentyneiden jätteiden ansiosta. Tämä tarjoaa selkeät suuntaviivat toimille yrityksissä, jotka haluavat parantaa ympäristövaikutuksiaan. Komissio aikoo käsitellä aihetta vihreän teknologian edistämistä koskevassa tulevassa toimintasuunnitelmassaan.

Yrityksiä kehotetaan hyväksymään edellä mainitut periaatteet ja lähestymistavat osana sosiaalisen vastuun strategioitaan. EU:n ympäristöasioiden hallinta- ja auditointijärjestelmä voi toimia keskeisenä välineenä niiden täytäntöönpanossa.

7.4 Kuluttajapolitiikka

Yritysten sosiaalisen vastuun käsite on kehittynyt osittain vastauksena kuluttajien vaatimuksiin tai odotuksiin. Kuluttajat vaativat ostoskäyttäytymisessään yhä enenevässä määrin tietoja ja vakuutuksia siitä, että myös laajemmat edut, kuten ekologiset ja sosiaaliset näkökohdat, on otettu huomioon. Yritykset ottavat aiempaa herkemmin huomioon nämä vaatimukset säilyttääkseen nykyiset asiakkaat ja saadakseen uusia.

Kuluttajilla ja kuluttajia edustavilla organisaatioilla on näin ollen tärkeä asema yritysten sosiaalisen vastuun kehittämisessä. Jos halutaan, että sosiaalinen vastuu täyttää tehtävänsä, yritysten ja kuluttajien välistä kommunikaatiota on vahvistettava.

---

8 KOM(2002) 122.

Komissiolla on käynnissä kuulemismenettely hyvän kauppatavan mukaisista käytännöistä. Se kuulee asiaan liittyviä osapuolia mahdollisesta puitedirektiivistä, jolla yhdenmukaistettaisiin alaa koskevat kansalliset säännöt (esim. mainonnan, aggressiivisen markkinoinnin ja myynninjälkeisen asiakaspalvelun alalla) elinkeinonharjoittajien ja kuluttajien välisissä liiketoimissa.[9]

7.5 Julkisia hankintoja koskeva politiikka

Julkisia hankintoja koskevat EU:n säännöt ovat luonteeltaan pääosin taloudellisia, mutta niitä on tarkasteltava myös EY:n perustamissopimuksen 2 artiklaan sisältyvien kestävää kehitystä koskevien vaatimusten perusteella. Komission tulkitsevissa tiedonannoissa julkisiin hankintoihin sovellettavasta yhteisön lainsäädännöstä ja mahdollisuuksista ottaa huomioon julkisissa hankinnoissa sosiaaliset näkökohdat[10] ja ympäristönäkökohdat[11] on selkeytetty sitä, miten yhteisön lainsäädännössä tarjotaan lukuisia mahdollisuuksia julkisia hankintoja tekeville tahoille, jotka haluavat ottaa hankintamenettelyissä huomioon sosiaaliset ja ympäristönäkökohdat ja samalla kuitenkin varmistaa, että veronmaksajien varat käytetään tehokkaasti ja että kaikki yhteisön toimijat pääsevät samoin edellytyksin julkisten hankintojen markkinoille.[12]

Silloin kun julkiset hankinnat eivät kuulu julkisia hankintoja koskevien EU:n direktiivien soveltamisalaan, hankintaviranomaiset voivat yleensä ottaa vapaammin huomioon sosiaaliset ja ympäristönäkökohdat hankintamenettelyissään, kunhan niissä noudatetaan EY:n perustamissopimuksen ja jäsenvaltioiden lainsäädännön yleisiä sääntöjä ja periaatteita. Hankintaviranomaisilla ei kuitenkaan yleensä ole erityistietoja siitä, mitkä sosiaaliset tai ympäristönäkökohdat niiden olisi otettava huomioon jonkin tietyn tuotteen osalta. Komission yksiköt julkaisivat marraskuussa 2001 aihetta koskevan asiakirjan *Suuntaviivat julkisten hankintojen vihreyttämiseksi Euroopan ympäristömerkin myöntämisperusteita soveltamalla*. Julkisiin hankintoihin ja ympäristöön liittyviä lukuisia muitakin aloitteita on parhaillaan valmisteilla. Tällaisia ovat esimerkiksi käytännön käsikirja julkisista vihreistä hankinnoista sekä tietokanta, joka tarjoaa tietoa tärkeimpien tuotteiden ja palveluiden ympäristönäkökohdista yrityksille ja hankintaviranomaisille.

Helpottamalla kokemustenvaihtoa mahdollisuuksista ottaa huomioon sosiaaliset näkökohdat julkisissa hankinnoissa – komission tiedonannon mukaisesti – voitaisiin lisätä tietoa asiasta hankintaviranomaisten keskuudessa.

---

9 KOM(2002) 289 lopullinen ja KOM(2001) 531 lopullinen.

10 KOM(2001) 566 lopullinen, 15.10.2001.

11 KOM(2001) 274 lopullinen, 4.7.2001.

12 Lisäksi ostaja voi ottaa huomioon asiaankuuluvan lainsäädännön, esim. sosiaali- tai ympäristölainsäädännön, noudattamatta jättämisen päättäessään olla tekemättä sopimusta tietyn tarjoajan kanssa.

7.6 Ulkosuhde-, kehitysyhteistyö- ja kauppapolitiikka

Euroopan unioni voi edistää yritysten sosiaalista vastuuta tehokkaasti kansainvälisellä tasolla, koska se on tehnyt sopimuksia kolmansien maiden ja alueellisten ryhmittymien kanssa; tällainen on esimerkiksi Cotonoun sopimus Afrikan, Karibian ja Tyynenmeren alueen maiden kanssa. Vuodesta 1994 lähtien näihin sopimuksiin on sisältynyt lauseke, jossa määritellään ihmisoikeudet sopimuksen olennaiseksi osaksi, ja tämä toimii perustana kolmansien maiden hallitusten kanssa käytäville ihmisoikeuskeskusteluille. Näin pyritään myös kannustamaan perustyönormien noudattamista, joka on välttämätöntä, jotta kehitysmaihin investoivien yritysten sosiaalista vastuuta koskevat toimet onnistuisivat.

Alaa koskeva EU:n lähestymistapa vahvistettiin tiedonannoilla, jotka koskivat *Euroopan unionin tehtävää ihmisoikeuksien ja demokratisoitumisen edistämisessä kolmansissa maissa*[13] ja *Perustyönormien edistämistä ja työmarkkina- ja sosiaalipolitiikan ohjausjärjestelmän kehittämistä maailmanlaajuistumisen yhteydessä*[14]. Lähestymistapaan kuuluu hallitusten kanssa käytävä kahdenvälinen vuoropuhelu sekä kehitysavun antaminen valmiuksien parantamiseksi. Siihen sisältyy myös täydentäviä kauppakannustimia EU:n yleisen tullietuusjärjestelmän mukaisesti, jossa maat noudattavat ja soveltavat sosiaalisia ja ekologisia vähimmäisvaatimuksia. Maat voidaan myös sulkea tilapäisesti tullietuusjärjestelmän ulkopuolelle, jos ne rikkovat vakavasti ja toistuvasti perustyönormeja, jotka sisältyvät ILO:n julistukseen työelämän perusperiaatteista ja -oikeuksista.

EU edistää myös EU:n ja kolmansien maiden kansalaisyhteiskuntien, myös yritysten, välistä vuoropuhelua, ja tässä tehtävässään se voi levittää yritysten sosiaalisen vastuun käsitettä laajemmalle. Ammattiliitoilla, kuluttajajärjestöillä, ihmisoikeuksien puolustajilla ja muilla valvontamekanismeilla on tärkeä asema perusoikeuksien noudattamisen edistämisessä ja takaamisessa. Kannustamalla hyvien kokemusten ja toimintatapojen vaihtoa EU:n ja kehitysmaiden kesken EU parantaa valmiuksia valvoa, että kotimaiset ja ulkomaiset investoijat noudattavat käytännössä sosiaalisen vastuun periaatteita. Tällaisessa vuoropuhelussa lähestymistavoista voi myös tulla yhdenmukaisempia. EY:n avustusohjelmia voidaan ehkä käyttää tällaisen vuoropuhelun tukemiseksi ja sosiaalista vastuuta koskevien valmiuksien parantamiseksi.

Yritysten sosiaalista vastuuta koskevan keskustelun edistäminen on erityisen tärkeää kehitysmaissa, joissa käsite on heikosti tunnettu tai siihen suhtaudutaan epäillen ja sitä pidetään protektionismina tai esteenä investoinneille eikä suinkaan markkinamahdollisuutena (esim. sosiaalisten merkintäjärjestelmien kautta) tai keinona houkutella ulkomaisia suoria sijoituksia. EU:n kannattaa kuitenkin myös sisällyttää yritysten sosiaalinen vastuu aiheeksi teollisuusmaiden hallitusten, yritysten ja kansalaisyhteiskunnan edustajien kanssa käytäviin keskusteluihin, etenkin silloin, kun nämä tekevät merkittäviä ulkomaisia suoria sijoituksia, jotta saataisiin aikaan yhtenäinen ja tehokas yleinen lähestymistapa.

---

13 KOM(2001) 252 lopullinen.

14 KOM(2001) 416.

EU voi ottaa johtoaseman yritysten sosiaalisen vastuun periaatteen edistämisessä monenkeskisissä ja globaaleissa yhteyksissä kuten OECD:ssä ja kestävää kehitystä koskevassa huippukokouksessa, joka järjestetään elokuussa 2002 Johannesburgissa.

EU voi myös keskustella suoraan monikansallisten yritysten kanssa ja kannustaa niitä toimimaan aktiivisesti ihmisoikeuksien, myös tasa-arvon, ja työnormien noudattamisen alalla etenkin silloin, jos niiden toiminnalla on merkittävä asema maissa, joilla on huono maine alalla.

Jos yritykset saavat julkista tukea, tämä merkitsee sitä, että hallitus on yhteisvastuussa toimista. Toimien olisi siis oltava monikansallisia yrityksiä koskevien OECD:n suuntaviivojen mukaisia eikä niihin saisi liittyä lahjontaa, ympäristön saastuttamista taikka lapsityövoiman tai pakkotyön käyttöä. Kansainvälisiä investointeja koskevan OECD:n julistuksen allekirjoittaneet EU:n jäsenvaltiot ja muut valtiot voisivat harkita, että kansainvälisen kaupan edistämistä sekä investointi- ja vientiluottovakuutusta koskevan tuen myöntämiselle sekä julkisiin hankintoihin osallistumiselle asetettaisiin edellytykseksi monikansallisia yrityksiä koskevien OECD:n suuntaviivojen noudattaminen; myös EY:n kansainvälisiä sitoumuksia olisi noudatettava.

OECD:n yleissopimus kansainvälisissä liikesuhteissa tapahtuvan ulkomaisiin virkamiehiin kohdistuvan lahjonnan torjunnasta hyväksyttiin vuonna 1997, minkä jälkeen ulkomaisen viranomaisen lahjonta – riippumatta siitä, millä lainkäyttöalueella tämä toimii – on ollut rikos (oikeushenkilön vastuu mukaan lukien) kaikkien sopimusvaltioiden lainkäyttöalueella (myös kaikissa EU:n jäsenvaltioissa) maailmanlaajuisesti. Asiaa koskevan tietoisuutta olisi parannettava yksityissektorilla, jotta yritykset ymmärtäisivät korruption haitalliset vaikutukset yrityksille ja niiden maineelle, ja näin edistettäisiin korruption torjuntaa.

Edistääkseen yritysten sosiaaliseen vastuuseen liittyviä periaatteita ja käytäntöjä kansainvälisesti ja etenkin kehitysmaissa komissio

- *toteuttaa tiedonannossaan "Perustyönormien edistäminen ja työmarkkina- ja sosiaalipolitiikan ohjausjärjestelmän kehittäminen maailmanlaajuistumisen yhteydessä" esitettyä lähestymistapaa ja toistaa neuvostolle esittämänsä kehotuksen hyväksyä mahdollisimman pian strategia maailmanlaajuisen sosiaalipolitiikan ohjausjärjestelmän parantamiseksi ja perustyönormien edistämiseksi. Tämä on välttämätön perusta yritysten sosiaalista vastuuta koskevalle aloitteelle.*
- *antaa lähestymistavan mukaisesti kehitysmaille tukea valmiuksien parantamiseen ja tekniseen apuun; tavoitteena on edistää kansainvälisesti sovittujen ympäristö- ja työnormien noudattamista ja näin ollen kestävää kehitystä ja luoda vankka perusta sille, että ulkomaiset ja kotimaiset sijoittajat noudattavat sosiaalisen vastuun periaatteita*
- *edistää sosiaalista vastuuta koskevaa tietoisuutta ja periaatteen noudattamista ulkomailla, esimerkiksi edustustojen kautta, kannustamalla vuoropuhelua ja hyvien toimintatapojen vaihtoa kolmansien maiden ja eurooppalaisten sidosryhmien välillä*
- *tukee ja edistää yhteisön ja jäsenvaltioiden sitoutumista monikansallisia yrityksiä koskevien OECD:n suuntaviivojen noudattamiseen sisällyttämällä EU:n ulkosuhteita koskeviin sopimuksiin seuraavan virkkeen: "Sopimuspuolet (eli Euroopan yhteisö ja sen jäsenvaltiot) muistuttavat monikansallisia yrityksiä suosituksesta noudattaa monikansallisia yrityksiä koskevia OECD:n suuntaviivoja toiminnassaan kaikkialla".*

7.7 Julkishallinto

Julkishallinnossa, myös komissiossa, on noudatettava yritysten sosiaalista vastuuta koskevia periaatteita niiden sisäisessä hallinnossa ja niiden omiin sidosryhmiin nähden.

Komissio on päättänyt soveltaa integroidumpaa ja järjestelmällisempää lähestymistapaa sosiaalisten ja ympäristönäkökohtien hallintaan toiminnassaan. Se on päättänyt rekisteröityä EU:n ympäristöasioiden hallinta- ja auditointijärjestelmään ja kannustaa muita viranomaistahoja seuraamaan esimerkkiään.

Komissio aikoo

– sisällyttää uusia sosiaalisia ja ympäristönäkökohtia hallintoonsa, myös omiin julkisiin hankintoihinsa

– arvioida toimintansa sosiaalisia ja ympäristönäkökohtia julkaisemalla niitä koskevan raportin vuoteen 2004 mennessä

– käynnistää työntekijöilleen suunnatun tiedotuskampanjan vuonna 2003.

Komissio kehottaa myös jäsenvaltioiden keskus-, alue- ja paikallisviranomaisia tarkastelemaan käytäntöjään ja ottamaan niissä huomioon sosiaaliset ja ympäristönäkökohdat.